

2. MEZINÁRODNÍ OCHRANA A AZYLOVÁ ZAŘÍZENÍ

Průběh řízení o udělení mezinárodní ochrany upravuje zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu).

Správním orgánem rozhodujícím ve věci v první instanci je Ministerstvo vnitra (odbor azylové a migrační politiky - OAMP). Ministerstvo vydá zpravidla do 180 dnů ode dne zahájení řízení rozhodnutí ve věci. Nelze-li vzhledem k povaze věci rozhodnout v této lhůtě, může ji Ministerstvo přiměřeně prodloužit. Rozhodnutí ve věci mezinárodní ochrany je pravomocné dnem předání. Proti pravomocnému rozhodnutí Ministerstva vnitra lze podat žalobu ke krajskému soudu místně příslušnému podle místa hlášeného pobytu cizince v den podání žaloby. Po dobu řízení o žádosti o udělení mezinárodní ochrany na I. stupni i během řízení soudu o žalobě proti rozhodnutí Ministerstva vnitra, má-li žaloba odkladný účinek, nebo je tento soudem přiznán v konkrétním případě, je cizinec v postavení žadatele o mezinárodní ochranu a nemůže být z území České republiky vyhoštěn. Proti rozhodnutí krajského soudu o žalobě proti rozhodnutí Ministerstva vnitra ve věci mezinárodní ochrany má cizinec dále právo podat kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu v Brně. Kasační stížnost má rovněž v některých případech odkladný účinek a tedy ani po dobu soudního řízení o kasační stížnosti, pokud má odkladný účinek, nemůže být cizinec z území České republiky vyhoštěn.

Ministerstvo vnitra provozuje pro žadatele o mezinárodní ochranu a poživatele mezinárodní ochrany (azylanty a osoby s udělenou doplňkovou ochranou) tzv. azylová zařízení. V přijímacím středisku je cizinec povinen pobývat po určitou zákonem stanovenou dobu (za účelem provedení identifikačních úkonů, sepsání žádosti o azyl, lékařského vyšetření apod.). Přijímací střediska se nacházejí v obci Zastávka, okres Brno – venkov, a na Letišti Václava Havla Praha, Ruzyně. Po provedení prvotních úkonů je žadatel přemístěn do pobytového střediska, nebo se na základě schválené žádosti může ubytovat v soukromí. Pobytová střediska slouží k ubytování žadatelů o udělení mezinárodní ochrany do doby nabytí právní moci rozhodnutí o udělení mezinárodní ochrany, případně do dne rozhodnutí soudu, pokud žadatel podal žalobu a ta má odkladný účinek. V tomto zařízení lze výjimečně ubytovat i cizince, kteří podali kasační stížnost. Pobytová střediska se nacházejí v obcích Havířov, okres Karviná, Zastávka, okres Brno – venkov a Kostelec nad Orlicí, okres Rychnov nad Kněžnou. Cizinci mohou požádat o mezinárodní ochranu i v zařízeních pro zajištění cizinců v Bělé pod Bezdězem, okres Mladá Boleslav, ve Vyšních Lhotách, okres Frýdek-Místek a v Balkové, okres Plzeň-sever. Nebo, jsou-li umístěni ve zdravotnickém nebo vězeňském zařízení a jejich pohyb je tak omezen, mohou požádat o udělení mezinárodní ochrany písemně. Integrační azylové středisko slouží k přechodnému ubytování cizinců, kterým byla udělena mezinárodní ochrana. Integrační azylová střediska se nacházejí v Brně, okres Brno-město; v Jaroměři, okres Náchod; v Havířově, okres Karviná a v Ústí nad Labem - Předlicích, okres Ústí nad Labem.

Metodické poznámky k tabulkám

Tabulka 2-1. Řízení o mezinárodní ochraně

Údaje o počtech rozhodnutí zahrnují všechna rozhodnutí, tedy i rozhodnutí vydaná v případech nezletilých účastníků řízení, jejichž jménem podává žádost o mezinárodní ochranu jejich zákonný zástupce. Celkový počet rozhodnutí není prostým součtem druhů rozhodnutí uvedených v tabulce, ale zahrnuje ještě další typy rozhodnutí (např. rozhodnutí o odnětí mezinárodní ochrany), kterých je ale v celkovém srovnání minimum.

Tabulka 2-2. Řízení o žalobách s odkladným účinkem ve věci mezinárodní ochrany u krajských soudů

Od 1. 1. 2003 mohou žadatelé o mezinárodní ochranu podat žalobu k příslušnému krajskému soudu (podle místa pobytu žadatele v době podání žaloby). Obdrží-li žadatel o mezinárodní ochranu negativní rozhodnutí krajského soudu – a to buď ve věci nebo o odkladném účinku, přestává být (po nabytí právní moci rozhodnutí) žadatelem o udělení mezinárodní ochrany. Proti rozhodnutí krajského soudu může cizinec podat kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu v Brně. Při

splnění zákonných podmínek mu může být vydáno potvrzení o strpění pobytu na území České republiky po dobu soudního řízení o kasační stížnosti.

Tabulka 2-3. Průběh řízení o kasačních stížnostech u Nejvyššího správního soudu

Počtem cizinců s kasační stížností se rozumí počet cizinců, o jejichž kasačních stížnostech nebylo dosud rozhodnuto.

Tabulka 2-5. Nově podané žádosti o mezinárodní ochranu podle místa podání

Pod pojmem azylová zařízení se rozumí přijímací, pobytová a integrační střediska. Ostatními místy pobytu jsou pak míněny nemocnice, věznice, zařízení pro zajištění cizinců apod.

Tabulka 2-9. Udělená státní občanství ČR azylantům

Podle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, v případě získání státního občanství azyl zaniká. Sloupce za roky 2000 až 2018 ukazují počty osob, kterým azyl zanikl z důvodu získání státního občanství.

Tabulka 2-10. a 2-11. Doplnková ochrana

Podle § 14a zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, se doplnková ochrana udělí cizinci, který nesplňuje důvody pro udělení azylu, ale v jehož případě jsou důvodné obavy z navrácení do země původu, kde by mu hrozilo skutečné nebezpečí vážné újmy.

* * * * *

V roce 2020 bylo evidováno celkem 1 164 žádostí o udělení mezinárodní ochrany v České republice. Oproti roku 2019 (1 922) tak došlo k viditelnému poklesu, a to téměř o 40 %. Tento pokles lze z velké části přičítat pandemii covid-19 a v této souvislosti přijatým opatřením¹. Zároveň v roce 2020 nebyla celosvětově zaznamenána žádná výraznější vlna žadatelů o mezinárodní ochranu, jako tomu bylo v minulých letech.

Oproti předchozímu období byl v roce 2020 poměr žadatelů přicházejících do České republiky z asijských a evropských zemí více vyrovnaný. Zatímco v roce 2019 pocházely zhruba dvě třetiny žadatelů z Asie, v roce 2020 připadala na asijský kontinent ani ne polovina (43,6 %) žadatelů. Podíl žadatelů z evropských zemí se oproti tomu meziročně zvýšil, a to z 26,7 % v roce 2019 na 47,7 % v roce 2020. Procento žadatelů z afrických zemí bylo zhruba stejné, jako v předešlé roce (tj. 5,0 %). Nepatrně se zmenšila skupina žadatelů ze zemí amerického kontinentu, a to z 3,5 % v roce 2019 na 2,9 % v roce 2020.

Nejvíce žádostí bylo přijato od státních příslušníků Ukrajiny, a to celkem 351 žádostí. Dále následovali občané Gruzie (144 žádostí), Vietnamu (65 žádostí), Běloruska (65 žádostí) a Uzbekistánu (64 žádostí). Nejvyšší meziroční nárůst žádostí o mezinárodní ochranu byl v rámci TOP 10 mezi lety 2019 a 2020 evidován u státních příslušníků Běloruska (z 19 na 65) a Ukrajiny (z 311 na 351). Naopak k výraznému poklesu podaných žádostí, z 224 na 144, došlo mezi uvedenými roky u občanů Gruzie.

Mezi žadateli o mezinárodní ochranu, kteří přicházejí na území České republiky, výrazně dominují muži. V roce 2020 tvořili muži celkem 75,9 % všech žadatelů. Z hlediska věkových skupin mají nejvýraznější zastoupení žadatelé ve věku 25-39 let. V této věkové kategorii se v roce 2020 nacházelo 46,3 % žadatelů a 37,5 % žadatelek o mezinárodní ochranu (za obě pohlaví dohromady činil podíl 44,2 %). Mezi žadateli-muži je také výrazněji zastoupena věková skupina 40-44 let (13,1 % v roce 2020) a 20-24 let (11,9 %). Mezi žadatelkami o mezinárodní ochranu je, oproti tomu, patrný vysoký podíl těch, spadajících do kategorie dětského věku, tj. 0-14 let. V této věkové kategorii se v roce 2020 nacházelo celkem 18,6 % osob. Oproti mužům mají ženy i vyšší zastoupení ve věkové skupině 50+ (12,9 % vs. 10,1 %).

¹ Statistické údaje k oblasti mezinárodní ochrany za rok 2020 jsou zásadním způsobem ovlivněny pandemií onemocnění COVID-19, kdy od března 2020 docházelo postupně k zásadním omezením v letecké a jiné veřejné dopravě, řada států světa zakázala vstup na svá území jiným osobám než občanům a uplatňovala restrikce v oblasti svobody pohybu, v rámci Evropské unie došlo ze strany mnoha států ke znovuzavedení kontrol na vnitřních hranicích. Tato opatření vedla k podstatnému snížení celosvětové mobility.

V řízení o udělení mezinárodní ochrany předalo v roce 2020 Ministerstvo vnitra celkem 2 620 rozhodnutí, z toho ve 114 případech byla Ministerstvem vnitra přiznána mezinárodní ochrana ve formě azylu či doplňkové ochrany. Formou azylu byla mezinárodní ochrana v roce 2020 udělena celkem ve 42 případech, což bylo o 19 méně než v roce 2019. Nejčastěji byl azyl udělen státním příslušníkům Ruska. Doplňková ochrana byla udělena v 72 případech, nejčastěji občanům Sýrie, Ukrajiny a Libye. Proti rozhodnutí Ministerstva vnitra bylo v roce 2020 ke krajským soudům podáno 707 žalob. Rozhodnutí Ministerstva vnitra (zamítnutí, odmítnutí žaloby) bylo potvrzeno v 575 případech. K novému projednání v první instanci (OAMP) bylo vráceno celkem 98 žalob. K Nejvyššímu správnímu soudu v Brně bylo v roce 2020 podáno celkem 607 kasačních stížností. Nejvyšším správním soudem pak bylo vydáno 561 rozhodnutí. U 474 případů došlo k negativnímu rozhodnutí (odmítnutí stížnosti, zamítnutí kasační stížnosti). K novému projednání u krajských soudů byla věc vrácena v 15 případech a v dalších 30 případech byla stížnost vrácena zpět k projednání na Ministerstvo vnitra (OAMP).